

EVENEMENTEN

BERGEN op 12 JANUARI 2008 GRAADT VAN ROGGEN

Op zaterdag 12 januari organiseert de VVNK een bezoek aan het charmante Bergen (NH) waar een tweetal overzichtstentoonstellingen worden gehouden over Job

Graadt van Roggen (1867-1959).

Hij is een van de kunstenaars uit de collectie van de Stichting Schone Kunsten rond 1900 en het Drents Museum. Ons VVNK-lid: Jan Louter, gast-conservator en auteur van de monografie, heeft deze dag georganiseerd en zal ons introduceren in het werk van Graadt van Roggen. Reeds hartelijk dank daarvoor!

Hieronder vindt u van zijn hand de nodige informatie over de kunstenaar en de tentoonstellingen. Aan het slot van de dag is er de mogelijkheid facultatief deel te nemen aan een korte wandeling door het bijzondere Park Meerwijk, een villaparkje in Amsterdamse School stijl.

Het volledige programma vindt u op pagina 2.

De tentoonstellingen

Aanleiding voor dit VVNK-evenement is een dubbeltentoonstelling van het werk van de schilder-graficus Job Graadt van Roggen (1867-1959) in het Noordhollandse Bergen.

Voor het eerst wordt een groot overzicht van zijn schilderijen getoond in Museum Kranenburgh onder de titel 'Volop zomer, schilderijen van Job Graadt van Roggen'.

Etsen, houtsneden en tekeningen met Bergen als onderwerp gaan we zien in het historisch Museum Het Sterkenhuis.. De titel van deze tentoonstelling is 'Met kool, krijt, inkt en papier'.

Een derde tentoonstelling in het Drents Museum in Assen wordt binnenkort geopend. Het Drents Museum heeft de complete grafiek van J. M. Graadt van Roggen in de collectie. Deze collectie is na het overlijden van mevrouw Toos Bloem-Graadt van Roggen (1907-1996), dochter van de schilder én lid van de VVNK aan het Drents Museum gelegateerd. Een selectie daarvan hangt vanaf 22 december op zaal.

Tenslotte zal vanaf 15 juni a.s. het Marie Tak van Poortvliet Museum in Domburg aandacht aan dit bijzondere oeuvre besteden. De nadruk ligt daarbij op werk dat Graadt van Roggen in Zeeland maakte.

Licht schilderen

De kunstenaar Job Graadt van Roggen (1867-1959) is een voorloper van de zogenaamde Bergense School. Hij is een van de eerste kunstenaars die zich in Bergen vestigde

Graadt van Roggen was vanaf zijn vroegste jeugd doof als gevolg van een hersenvliesontsteking. Door zijn handicap is de kunstenaar een kijker, iemand die de natuur, het buitenleven opgezogen heeft.

Graadt van Roggen trok er op uit: hij is een volbloed plein air schilder. Meestal zocht hij zijn onderwerpen in de buurt van zijn woonplaats Bergen. Hij schilderde daar vooral zonnige duinlandschappen.

Ook reisde Graadt van Roggen veel, zowel in Nederland als daarbuiten. Regelmatig overwinterde

Job Graadt van Roggen, Ruïne van de kerk te Bergen, ets, 1920, 212x285 mm

(Vervolg op pagina 2)

BELANGRIJKE DATA

- **07-01-2008:** voor deze datum opgave opsturen voor deelname aan bezoek Bergen.
- **31-12-2007:** liefst voor deze datum opgeven als vrijwilliger voor de Art Deco Beurs.
- **31-12-2007:** voor deze datum eventuele opmerkingen op het verslag 13e ALV naar de secretaris sturen.

INHOUDSOPGAVE

- Evenement Bergen (pag 1)
- Van het bestuur (pag 2)
 - Deze nieuwsbrief
 - Ledenvergadering op 3 november 2007; penningmeesterschap
 - Bruikleenovereenkomst SSK met Drents Museum wordt getekend
 - Art Deco beurs 2008; oproep
- Verslag van de 13e algemene ledenvergadering gehouden op 3 november 2007 te Hattem (pag 3)
- Verslag 'Reis om de Noord' (pag 3)
- Tentoonstelling Steinlen: Laten we genieten (pag 5)
- Boekaankondiging: De zusters van Vloten (pag 6)
- Tentoonstellingsagenda per 01-12-2007 (pag 6)
- Aanmeldingsformulier evenement Bergen (pag 8)

(Vervolg van pagina 1)

het echtpaar Graadt van Roggen in mediterrane landen. Schilderskist en doeken gingen altijd mee. De kunstenaar kwam terug met schilderijen, aquarellen en tekeningen uit o.a. Ibiza, Mallorca, Dubrovnik, de Franse Riviera, Noord-Afrika en Sicilië.

“Door werken onder lichtere luchten in 't buitenland, werden zijn doeken nog lichter van kleur. Duinen, stranden, rotskusten trekken hem het meest aan.”, noteert een criticus midden jaren dertig over zijn werk.

Op de twee tentoonstellingen in Bergen hangt ook werk dat Graadt van Roggen na 1950 maakte. De kunstenaar was toen op hoge leeftijd en kon terugzien op een actieve periode van meer dan zeventig jaar.

Graficus

J. M. Graadt van Roggen is tot op de dag van vandaag vooral bekend als graficus. In het laatste decennium van de 19^e eeuw verdiende hij zijn eerste geld met het maken van reproductie etsen.

De meesters van de Haagse School zoals Jozef Israëls, de gebroeders Maris en de zeeschilder Mesdag zijn in die tijd zeer in trek. Omdat de gegoede burgerij iets aan de muur wil in hun grote huizen is er veel vraag naar afbeeldingen van Haagse School schilders. Reproductie etsen naar hun werk voorzien in die behoefte.

In totaal distribueert Kunsthandel Frans Buffa in Amsterdam 31 grote reproductie etsen van Graadt van Roggen naar werk van anderen. De kunstenaar drukt thuis op zijn handpers 276 eigen etsen, 20 litho's en 50 houtsneden.

Monografie

Bij de vier tentoonstellingen is de monografie Volop zomer over de kunstenaar Job Graadt van Roggen ver-

schenen, geschreven door Jan Louter met bijdragen van Adriaan van Dis en professor Eddy van der Maarel. De auteur Van Dis maakt een literaire wandeling door een aantal schilderijen van Graadt van Roggen en de duinecoloog beschrijft het snel veranderende duinlandschap in de eerste helft van de vorige eeuw, de periode dat Graadt van Roggen in de duinen werkte.

Op vertoon van uw museumkaart is deze publicatie in de twee musea in Bergen te koop met een korting van € 2,50 op de verkoopprijs van € 24,50.

Praktische informatie

- De kosten bedragen € 21 voor leden en € 23 voor introductés, bij aankomst te voldoen. Daarin is alles begrepen: entrees, koffie, inleiding, rondleiding, lunch, wandeling.
- Opgave: stuur uw opgavestroompje (zie elders) uiterlijk 7 januari mee met de post. Plaatsing in volgorde van binnenkomst. Mocht u niet geplaatst kunnen worden dan verneemt u dat enige dagen tevoren. Voor informatie (niet voor opgave) Thea Meulders tel. 0252-674 071.
- Museum Kranenburgh is gelegen aan de Hoflaan 26 1861 CR Bergen. Tel 072-589 8927; www.museumkranenburgh.nl.
- Om 10.31 (en bij missen evt. 11.01) uur vertrekt bus 160 vanaf station Alkmaar naar Bergen. Incl 9 min lopen vanaf halte Plein is men dan om 10.52 (11.22) uur bij het museum.

NB.

**Ga tijdig na of er werkzaamheden op het spoor zijn!
Dit geldt ook voor de weg (www.vananaarbeter.nl).**

Programma

- 11.00 uur **ontvangst** met koffie in Museum Kranenburgh
 11.30 uur **lezing** door Jan Louter, gastconservator en samensteller van de monografie 'Volop Zomer' over leven en werk van Job Graadt van Roggen.
 12.00 uur **rondleiding** door de tentoonstelling
 13.00 uur **lunch** in café-restaurant Huis met de Pilaren
 14.00 uur **bezoek** tentoonstelling 'Met kool, krijt, inkt en papier' in Museum Het Sterkenhuis
 14.45 uur **wandeling** naar Park Meerwijk, een villaparkje in Bergen waarvan alle zeventien huizen in de stijl van de in 1918 nog onbekende Amsterdamse School zijn ontworpen. Deelname, onder leiding van een architectuurhistoricus, is facultatief.

VAN HET BESTUUR

Deze nieuwsbrief

Na een zeer geslaagd bezoek aan Hattem alweer een nieuwsbrief met een bont palet aan onderwerpen.

Ons lid kunsthistorica Mirjam Koelewijn, heeft een boekaankondiging geschreven over de gezusters van Vloten: de vrouwen achter Frederik van Eeden, Willem Witsen en Albert Verweij. Zo blijven vrouwen in de belangstelling na de vorige boekaankondiging over 'Vrouwen in de vormgeving 1880-1940'.

Magali Veldhuis schreef een bijdrage over Steinlen - waarvan een expositie in de Kunsthal te zien is - en belicht vooral de cultuurhistorische (en politieke) aspecten. In haar eindschrijft kunstgeschiedenis in Leiden doet ze onderzoek naar de receptie van de vroege kunst van

Steinlen.

Zo blijkt daadwerkelijk dat de VVNK aansluiting zoekt bij en kansen wil geven aan jongere (aspirant) kunsthistorici en tevens aan prominente amateurs.

Het bestuur is ook bezig d.m.v. gesprekken contacten met universiteiten te leggen. Zodoende is het bv mogelijk nieuwe studies op het spoor te komen en daaraan aandacht te schenken. Ook zal het VVNK Fonds voor studie en publicatie aan de orde worden gesteld. In de ledenvergadering van 2008 meer over dit alles.

Ledenvergadering op 3 november 2007; penningmeesterschap

Tijdens deze vergadering is Thea de Hilster als bestuurslid benoemd. Ze heeft het penningmeesterschap en de ledenadministratie (met steun van Eef de Hilster) op zich

(Vervolg van pagina 2)

genomen. We prijzen ons zeer gelukkig dat hiermee een dringende vacature op uitstekende wijze is vervuld. Elders treft u het verslag aan. Eventuele opmerkingen graag dit jaar naar de secretaris; het wordt niet opnieuw rondgestuurd.

Bruikleenovereenkomst SSK met Drents Museum wordt getekend

Zoals bekend is de afgelopen twee jaar uitgebreid overleg gevoerd over de toekomst van de collectie van de Stichting Schone Kunsten rond 1900. Deze is thans in langdurig tijdelijk eigendom aan de Provincie Drenthe overgedragen die hem aan het Drents Museum in bruikleen heeft gegeven. De provincie had te kennen gegeven zich hieruit te willen terugtrekken. Dit heeft geleid tot een nieuwe constructie. Daarbij wordt het contract met de provincie beëindigd, zodat de eigendom aan de SSK terugvalt, en wordt vervolgens, op basis van een bruikleenovereenkomst tussen SSK en museum, de collectie langdurig bij het museum ondergebracht. E.e.a. heeft de vereiste goedkeuring van de ledenvergadering van de VVNK verkregen. Over de inhoud van de bruikleenovereenkomst is volledige overeenstemming tussen SSK en museum bereikt.

Het VVNK-bestuur is dan ook bijzonder verheugd te kunnen mededelen dat naar verwachting op 13 december a.s. in een feestelijke bijeenkomst in kleine kring de overeenkomst zal worden ondertekend, waarbij ook een afvaardiging van de VVNK aanwezig zal zijn.

Art Deco beurs 2008; oproep

Van 31 januari t/m 3 februari 2008 vindt weer de Nationale Art Deco beurs plaats in de Grote Kerk te Den Haag. Het is een beurs voor toegepaste kunst en design uit de periode 1880-1980 (en betreft dus lang niet alleen Art Deco; zie ook www.aadf.nl). De VVNK zal weer present zijn om zodoende de naamsbekendheid te vergroten en nieuwe leden te werven.

Leden die het leuk vinden de stand te bemensen worden verzocht zich nog dit jaar op te geven; het liefst per e-mail bij de secretaris of anders telefonisch bij Thea Meulders (0252-674 071). Graag melden welke dagdelen u beschikbaar bent. (De openingstijden zijn: donderdag 15-22 uur, vrijdag en zaterdag 11-19 uur en zondag 11-18 uur.) Er is altijd wel gelegenheid zelf (gratis) de beurs te bekijken.

VERSLAG VAN DE 13e ALV TE HATTEM OP 03-11-2007

[De hier horende tekst kan door leden opgevraagd worden bij de secretaris]

VERSLAG 'REIS OM DE NOORD'

Medio september maakten een 20-tal VVNK-ers een kunst- en architectuurreis naar Noord-Nederland. Hoewel we jaarlijks naar het nabije buitenland plegen te gaan was het idee hierachter dat er in dit landsdeel zo veel te zien is dat het goed zou zijn daar speciaal aandacht aan te besteden. Welnu, die opzet bleek geslaagd! Vaak wa-

ren we verrast over zo veel onbekends en fraais of buitensissigs binnen de landsgrenzen. We genoten ook van het landschap. Het gloednieuwe hotel hartje Groningen beviel uitstekend. Enige dissonant was hardnekkige pech met de bus en omleidingen van 10-tallen km, maar dat bleek verbroederend te werken.

Hierbij een beknopt verslag. Doel is mede een handrei-

(Vervolg op pagina 4)

(Vervolg van pagina 3)

king te bieden aan hen die individueel een bezoek willen plegen. Concrete informatie volgt aan het einde.

De trip begon bij **Rams Woerthe**, een villa met een prachtig Jugend-

stil interieur met glas in lood en wandschilderingen in een park in Engelse landschapsstijl van Copijn (compleet met theekepel waar we lunchten). Dat verwacht je niet direct in Steenwijk. Het is in 1899 gerealiseerd naar ontwerp van A.L. van Gendt, ontwerper van het Concertgebouw. Er bevindt zich ook een Hildo Krop kamer (1884-1970). Deze als bakkerszoon geboren Steenwijker werd uiteindelijk stadsbeeldhouwer van Amsterdam. Wie kent niet zijn talloze werken in de Amsterdamse School buurten en het monument op de Afsluitdijk.

Ooit van Nieuw Buinen gehoord? Dat ligt onder de rook van Stadskanaal en er is **Royal Goedewaagen** gevestigd: een plateelfabriek, museum/kenniscentrum en winkel. Door pech-rit was het helaas niet meer mogelijk de fabriek te bezoeken. Dat werd ruimschoots goedge maakt door de zeer deskundige inleiding van de conservator Friggo Visser over de geschiedenis: de voormalige Goudse aardewerkfabriek en haar voorgangers vanaf 1610; compleet met relatie tot de Goudse pijpenindustrie. Een rondleiding langs topstukken o.a. in art nouveau stijl vormde het klapstuk.

De volgende dag bleek het op het Groninger platteland gelegen landhuis **Oosterhouw** te Leens een belevenis. Het is een in 1868 in eclectische stijl gebouwde notariswoning. We werden er ontvangen door de bewoner/eigenaar Klaas Noordhuis. Hij leidde ons na de koffie met delicatessen en likeurtje rond door de welhaast overvolle plechtige kamers. De parktuin kent segmenten in verschillende stijlen. Daaronder een stijl die rond 1900 werd toegepast als de Britse 'Architectonische Tuin'.

Na een lunch in het begin 20^e eeuwse paviljoen 'De Paalkepel' met prachtig uitzicht over het Paterswoldse Meer ging het naar het **Strijkijzermuseum** in Noordbroek 20 km oost van Groningen.

Nu kan men zich afvragen wat de VVNK in een strijkijzermuseum te zoeken heeft. Zoals de oplettende lezer van de nieuwsbrieven weet bezit dit museum enige fraaie exemplaren van strijkijzers met art nouveau en art deco dessin. Het echtpaar den Besten - VVNK-leden - toonde ons de expositie die een gehele boerderij beslaat. In feite zagen we, met als illustratie 'het strijkijzer', een hele eeuwenlange technische ontwikkeling van een gebruiksvoorwerp aan ons voorbij trekken met daarbij de vormgeving die het had doorgemaakt; fascinerend. Noordbroek blijkt trouwens een schattig dorp.

Dan spoeden we ons terug naar Groningen-binnenstad voor een uitgebreide **wandeling** met professionele gids langs architectuur rond 1900. Ook de individuele bezoeker zou zo vanuit het station (fraaie hall!) de Ubbo Emmiussingel op kunnen lopen en verder langs Hereplein en -straat. Vergeet ook de synagoge in de Folkingestraat uit 1906 van Tjeerd Kuipers niet. U wacht menig verrassing veelal voorzien van een bord met toelichting. Opvallend zijn de vaak prachtig gestileerde voordeuren.

Aan de Ubbo Emmiussingel is Huize Tavenier een hoogtepunt. In de Herestraat is op nr 101 een fraai winkelpand uit 1903 te bewonderen met gerestaureerd plateel tegelwerk van de Distel. De originelen bevinden zich in museum Goedewaagen. Op nr 23 bevindt zich het grote complex 'De Faun' van de architect Wittop Koning die ook chef de bureau geweest is bij de architect de Bazel. Als bank gebouwd, onder meer als hotel in gebruik geweest en nu deels als casino.

Aan het Gedempte Zuiderdiep 24 bevindt zich het gebouw van Het Nieuwsblad van het Noorden uit 1903. Daar bevonden zich zowel de redactie als de drukkerij. Het heeft prachtige art nouveau tegeltableaus met de naam van de krant en versieringen.

Een verrassing was de Korenbeurs. Dit in classicistische stijl in 1860 opgetrokken monumentale gebouw domineert de Vismarkt. Ga er binnen en je overkomt een AH-erlebnis! Er is namelijk een Albert Heijn in gevestigd die wonderwel past in deze 'Parijse Hallen' entourage met prachtige gietijzeren kapconstructie. Voldaan storten we ons in 'culinair Groningen'.

Zondagochtend komen we aan in een nog wat slaperig Leeuwarden waar het **Keramiemuseum Prinsessehof** zijn deuren al geopend heeft. De collectie is werkelijk overdonderend en onlangs opnieuw thematisch opgesteld. Speciaal moet de educatieve zaal worden genoemd met de ontwikkeling van de Nederlandse keramiekproductie.

's Middags staat het **Wouda-gemaal** te Lemmer uit 1920 in het middelpunt van onze belangstelling. Dit is het grootste nog in werking zijnde stoomgemaal ter wereld en staat op de werelderfgoed-lijst van UNESCO. Goed ook eens stil te staan bij industrieel erfgoed van rond 1900. We zijn onder de indruk, ook van de verzorgde in- en externe vormgeving in Amsterdamse School-stijl. Daarna storten we ons in de zondagavond-file; napratend over een reis vol boeiende verrassingen.

Foto's:
Oosterhouw
(boven) en
Wouda-gemaal
(rechts) door
Nico Smit

(Vervolg op pagina 5)

(Vervolg van pagina 4)

Bezoekersinformatie:

Villa Rams Woerthe, Steenwijk

Gasthuislaan 2. Tel. 0900 567 4637 /

www.kopvanoverijssel.nl. Open werkdagen 9-16 uur.

Royal Goedewaagen, Nieuw Buinen

Glaslaan 29A. Tel. 0599 616 090 / www.goedewaagen.nl

Open werkdagen 10-16 uur.

Een aantal dagen kan men ook de fabriek bekijken en 's zomers aan rondleidingen deelnemen (tel. 0599 234855).

Oosterhouw, Leens

Hoofdstaat 35. Tel. 0595 571 831 / www.oosterhouw.nl

Niet individueel te bezoeken, groepen minimaal 10 personen. Bed&breakfast.

Nederlands Strijkijzer-museum, Noordbroek

Noorderstraat 4. Tel. 0598 452 075 /

www.expositiewijzer.nl/musea/strijkijzermuseum.html

Keramiëkmuseum Prinsessehof, Leeuwarden

Grote Kerkstraat 11. Tel 058 294 8958 / www.prinsessehof.nl

Wandeling Groningen

Boekje: Stadsmonumenten. In opdracht van de gemeente. ISBN 90-801754-2-0

Ir.D.F. Woudagemaal, Lemmer

Gemaalweg 1. Tel 0541 561814 / www.woudagemaal.nl.

Alleen bezoek met rondleidingen die van maart t/m oktober zeer regelmatig worden gehouden.

TENTOONSTELLING STEINLEN

Magali Veldhuis

LATEN WE GENIETEN

'Gaudemus' is de titel van Steinlens schilderij op de tentoonstelling, *Théophile-Alexandre Steinlen, Meester van Montmartre* dat tot en met 20 januari in de Kunsthal in Rotterdam te zien is.

'Gaudemus igitur juvenes dum sumus' zijn de eerste woorden van het oudst bekende studentenlied 'Laten we genieten nu we nog jong zijn'. Maar wat betekenen deze woorden als ze op een rode vaandel staan, gedragen door een op zijn achterpoten staande zwarte kat? Wat bezielde Steinlen toen hij dit schilderde?

Deze tekenaar, schilder en beeldhouwer vestigde zich in Parijs rond de vorige eeuwwisseling en werd zowel in Europa als in Noord-Amerika bewonderd om zijn affiches en illustraties van boeken en tijdschriften. Zijn onderwerpen bestonden grotendeels uit mensen die hij op straat of in cafés trof: mijnwerkers, straatkinderen, bankeigenaren, verliefde stelletjes, prostituees, criminelen en wasvrouwen. Hij tekende ook dieren met een grote voorkeur voor katten. Wie zijn prenten goed kent weet hoe triest ze soms kunnen zijn. In een brief aan haar zus Hélène, van juni 1900, noemt kunstenaar Sanne Bruinier de mensen die zij in levende lijve in Cafés zag 'Steinlen-types: akelig verlopen ruïnes'. Steinlen en zijn onderwerpen waren een begrip. Zijn roem had zich via tijdschriften geografisch

wijd verspreid maar drong ook tot alle lagen van de bevolking door. Doordat Steinlen zowel aan de productie van kleine betaalbare tijdschriften werkte als aan luxe uitgaven, was hij bij arm en rijk bekend. In *Le Chambard Socialiste*, een anarchistische marxistische krant die vanaf 1893 wekelijks uitkwam uitte hij met zijn illustraties scherpe kritiek op de

Steinlen getekend door Willette

staat, de kerk en het leger, instituten die het leed van de bevolking uit winstbejag in stand hielden. Arbeiders, studenten en politiek geïnteresseerden, lezers van dit tijdschrift, kwamen op deze manier in contact met het werk van Steinlen. Welgestelden bezaten Steinlens luxueuze werken zoals de boeken met leren omslag van zanger en schrijver Jean Richepin die in zijn jonge jaren een felle anarchistische woordvoeder was.

Na de *Commune* van 1871 had de Franse regering het niet zo op zelfstandige denkers. Een in 1881 aangenomen wet stond persvrijheid toe maar al te open kritiek kon toch nare gevolgen hebben. De kracht van kunst is dat zij gedachtegoed in symbolen kan uitdruk-

Een hoekje van het Cabaret du Chat Noir - Phot. Mairet

ken. De eerder genoemde zwarte kat in het schilderij van Steinlen was niet alleen een symbolische weergave van het cabaret, *Le Chat Noir* (de Zwarte Kat), waar arbeiders, studenten, kunstenaars, intellectuelen en bourgeois elkaar troffen. Zwart stond ook symbool voor het anarchisme en rood voor het beginnende socialisme. Gasten werden uitgenodigd samen het glas te heffen maar vooral ook op de barricade stand te houden tegen elke vorm van tirannie. Kritisch denken legde aan de grondslag van deze bewegingen aan het einde van de 19^e eeuw in Parijs. Dit schilderij laat zien dat ondanks de bloedige onderdrukking van de *Commune* er nog steeds krachtige bewegingen waren die hoopten op een beter en vrijer toekomst. Via humor en het studentenlied 'Gaudemus' waarvan de tekst duidelijk aangeeft dat de dood snel en onverwachts komt wordt de wetende kijker zich bewust hiervan. De drager van het vaandel is een kat en die heeft geen sociaal-maatschappelijk rang.

Het schilderij 'Gaudemus' en de andere werken van Steinlen die momenteel in de Kunsthal te zien zijn, behoren tot de collectie van Oscar Ghez. Deze collectie is ondergebracht in het Musée du Petit Palais in Genève, Zwitserland, Steinlens geboorteland.

BOEKAANKONDIGING

Mirjam Koelewijn

De gezusters van Vloten. De vrouwen achter Frederik van Eeden, Willem Witsen en Albert Verweij.

Cornelie van Uuden en Pieter Stokvis.

Uitg. Bert Bakker 2007, 304 blz.,

ISBN 978 90 351 3087 6, € 24,95.

Over de beroemde 'mannen van Tachtig' is al heel wat geschreven. Drie van hen, Frederik van Eeden, Willem Witsen en Albert Verweij, trouwden met de drie dochters van de vrijdenker en literator Johannes van Vloten. De levens van deze drie kunstenaarsvrouwen Martha, Betsy en Kitty zijn tot nu toe onderbelicht gebleven.

Een paar jaar geleden startte Pieter Stokvis, docent aan de Open Universiteit, een onderzoeksproject naar de vrouwen achter deze beroemde mannen. Dat resulteerde in drie eindschetsen die nu - samen met aanvullend onderzoek - zijn verwerkt tot een boek.

De opzet is - in navolging van vergelijkbare Britse studies - chronologisch: in afzonderlijke hoofdstukken worden de jeugdjaren, de verlouingen, de huwelijken, de scheidingen en de latere levensjaren van de zusters beschreven. Het boek getuigt van grondige studie en is goed gedocumenteerd. De auteurs verwijzen veelvuldig naar de schat aan egodocumenten (omvangrijke correspondenties en dagboeken) die zij hebben geraadpleegd en achter in het boek is behalve een lijst met secundaire bronnen ook een register van tijdgenoten opgenomen. Aan feitelijke gegevens brengt dit boek niet veel nieuws. Het beeldmateriaal is wat beperkt en ook de stijl laat hier en daar te wensen over, maar deze boeiende groepsbio-

grafie leest vlot en had gerust meer pagina's mogen tellen.

Zo is het interessant te lezen dat Martha zowel voor, tijdens als na haar miserabele huwelijk met de arts en schrijver Frederik van Eeden een belangrijke rol voor een aantal Tachtigers speelde en zich bovendien haar leven lang bezighield met velerlei vertaalwerk, waaronder de sprookjes van Grimm.

Het huwelijk van Betsy met de schilder, etsen en fotograaf Willem Witsen was ook al geen succes en liep na acht jaar op de klippen. Witsens leven en werk staat al geruime tijd in de belangstelling maar het is opmerkelijk dat nu 'de andere kant van het verhaal' belicht wordt. De twee karakters bleken te verschillend en Witsen kon (of wilde) zijn gezinsleven niet verenigen met zijn kunstenaarsbestaan. Betsy ontpopte zich tot een excentrieke vrouw met poëtische ambities - die zij overigens niet waar wist te maken.

Wel harmonieus en bestendig was het huwelijk van Kitty met de dichter Albert Verweij. Kitty's leven was geheel gewijd aan de kunst van haar echtgenoot: zij was zijn hulp en muze en na zijn dood manifesteerde zij zich tot het laatst als de hoedster van zijn literaire nalatenschap.

De gezusters Van Vloten hadden volgens deze studie nauwelijks de behoefte met hun eigen literaire werk op de voorgrond te treden. De ondertitel is veelzeggend want zelfs in dit boek blijven de drie talentvolle vrouwen toch wat in de schaduw van hun echtgenoten staan. Het beeld van een ook in artistiek opzicht interessante periode dat aan de hand van levens van de kunstenaarsvrouwen geschetst wordt, maakt dit boek zeer lezenswaardig.

TENTOONSTELLINGS-AGENDA PER 01-12-2007

Een overzicht van lopende en verwachte tentoonstellingen en veilingen die onze leden kunnen interesseren. Samenstelling: Ina van Gent.

Amstelveen - Museum Jan van der Togt
020-6415754 / www.jvdtogt.nl

Kees van Dongen, grafisch werk. 13-12-07 t/m 03-02-08

Amsterdam - Van Gogh Museum
020-5705200 / www.vangoghmuseum.nl

Barcelona 1900. 21-09-07 t/m 20-01-08

John Everett Millais. 15-02-08 t/m 18-05-08

Van Gogh en Bernard: een kunstenaarsvriendschap. t/m 27-01-08

Anton Mauve en Vincent van Gogh: de meester en zijn leerling t/m 07-09-08

Van Goghs krabbels. 11-01-08 t/m 30-03-08

Amsterdam - Joods Historisch Museum
020-5310310 / www.jhm.nl

Moderne meesterwerken uit Moskou uit de Tretjakov Galerij. t/m 10-02-08

Amsterdam - De Hermitage
020-5308751 / www.hermitage.nl

Art Nouveau onder de laatste tsaren. 13-10-07 t/m 05-05-08)

Arnhem - Museum voor Moderne Kunst
026-3512431 / www.mmarnhem.nl

Het Mankes Perspectief. 13-10-07 t/m 27-01-08

(vervolg van pagina 7)

Assen - Drents Museum 0592-377773 / www.drentsmuseum.nl	Meesters en Molens. 18-09-07 t/m 09-12-07
	Graadt van Roggen. Getekende stilte. 22-12-08 t/m 09-03-08
Bergen - Museum Kranenburgh 072-5898927 / www.museumkranenburgh.nl	Volop Zomer. Schilderijen van Job Graadt van Roggen (1867-1959). t/m 02-03-08
Bergen - Museum het Sterkenhuis 072-5898927 / www.museumhetsterkenhuis.nl	Job Graadt van Roggen (1867-1959) etsen en tekeningen. t/m 02-03-08
Deurne - Museum de Wieger 0493-322930 / www.dewieger.nl	Otto van Rees (1884-1957) Illustraties. t/m 06-01-08
's-Gravenhage – Gemeentemuseum 070-3381111 / www.gemeentemuseum.nl	Rozenburg - Plateel uit Haagse Kringen (1883-1917). t/m 20-01-08
	Willem van Konijnenburg (1868-1943), schepper van de ideale schoonheid. Tekeningen en schilderijen 1910-1925. t/m 16-12-07
	Picasso in Den Haag. 15-12-08 t/m 30-03-08
's-Gravenhage - Museum Mesdag www.museummesdag.nl / 070-36214340	Dwars door de stad. Stadsgezichten uit de 19e eeuw. Floris Arntzenius als portretteur van Den Haag. t/m 06-01-08
's-Gravenhage - Museum Meermanno 070-3462700 / www.museummeermanno.nl	Henry van de Velde (1863-1957), boekontwerp tussen Art Nouveau en Nieuwe Zakelijkheid. t/m 06-01-08
Groningen - Groninger Museum 050-3666555 / www.groningermuseum.nl	De Kring rond Kirchner. Expressionismus aus den Bergen. 15-09-07 t/m 13-01-08
	Russische Sprookjes, Volksverhalen en Legenden. 15-12-07 t/m 06-04-08
	25 Jaar Stichting de Ploeg. 27-01-08 t/m 16-03-08
Hattem - Voerman Museum Hattem www.voermanmuseumhattem.nl / 038-4442897	Reinier Sijbrand Bakels t/m 12-01-08
Laren - Singer Museum 035-5393939 / www.singerlaren.nl	Schilders van de Ziel. Symbolisme in Frankrijk 02-10-07 t/m 27-01-08
	Art Flora - Art Fauna Hoogtepunten van Nederlandse Art Nouveau/Art Déco uit de collectie Schiller-David. 11-12-07 t/m 13-01-08

(vervolg op pagina 8)

Antwoordstrook - zie achterzijde - voor 7 januari 2008 opsturen naar:

Mw. T.H. Meulders
Schoolstraat 4-A
2151 AA Nieuw-Vennep

(vervolg van pagina 7)

Laren - Singer Museum (vervolg)	Singer Solo: Breitner & Israëls. t/m 24-03-08 Strip en Kunst. 07-02-08 t/m 27-04-08
Leeuwarden – Princessehof 058-2948958 / www.princessehof.nl	Nederlandse art nouveau en art déco keramiek uit de periode 1880 – 1930. tot 01-01-2010
Leeuwarden - Fries Museum 058-2555500 / www.friesmuseum.nl	Pier Pander (1864-1919), Nederlands beroemdste beeldhouwer t/m 06-01-08
Leeuwarden - Pier Pander Museum en Tempel 058-2338399 / www.historischcentrumleeuwarden.nl	Ateliernalatenschap Pander + beelden
Nijmegen - Museum het Valkhof 024-3608805 / www.museumhetvalkhof.nl	De bomen van Eugène Lücker. t/m 10-02-08 Een echte Toorop! Originele geautoriseerde reproducties van Jan Toorop. t/m 27-01-08
Otterlo - Museum Kröller-Müller 0318-591241 / www.kmm.nl	Het raadsel van het "dubbel Ingres": schetsen en studies Vincent van Gogh. t/m 27-01-08
Roermond - Stedelijk Museum 0475-333496 / www.museum.roermond.nl	Architect Pierre Cuypers (1827-1921), vernieuwer vanuit het verleden. t/m 13-01-08
Rotterdam - NAI-Nederlands Architectuur Instituut 010-4401200 / www.nai.nl	Pierre Cuypers. t/m 06-01-08
Rotterdam – Kunsthal www.kunsthal.nl / 010 - 4400301	Théophile-Alexandre Steinlen. Meester van Montmartre. 22-09-07 t/m 20-01-08
Rotterdam - Chabot-museum 010-4363713 / www.chabotmuseum.nl	Otto Gleichmann. t/m 01-03-08
Voorburg - Museum Swaensteyn 070-3861673 / www.swaensteyn.nl	Witte Swaenen, Zwarte Swaenen. Kinderboekillustraties van Henriëtte Willebeek Le Mair (1889-1966). t/m 24-02-08
Woerden – Stadsmuseum 0348-431008 / www.stadsmuseumwoerden.nl	Kunst op papier uit eigen collectie 19-01-08 t/m 23-03-08
Zwolle - Museum de Fundatie, Paleis a/d Blijmarkt 0572-388188 / www.museumdefundatie.nl	Dirk Hannema (1894-1984): Het oog van de kenner. t/m 20-01-08

Opmerking: Voor interessante tentoonstellingen in Duitsland was in deze Nieuwsbrief helaas geen ruimte meer. De lijst is op te vragen bij de secretaris en te zien op de website.

Onderstaande antwoordstrook **vóór 7 januari** opsturen naar:
Mw. T.H. Meulders, Schoolstraat 4-A, 2151 AA Nieuw-Vennep
(Tel.: 0252-674 071, voor inlichtingen, a.u.b. niet voor opgave).

NB
Ga tijdig na of er werkzaamheden zijn!

Ondergetekende meldt zich aan voor deelname aan het bezoek aan Bergen **op zaterdag 12 januari 2008**

Naam
 Straat/huisnr
 Postcode Woonplaats
 E-mailadres@.....
 telefoonnr

Aantal VVNK-leden à € 21,00 = €
 Aantal Introducés à € 23,00 = €
 Totaal €

Veld voor Evenementencommissie
Binnengekomen
Verwerkt